

การวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันในประเทศไทยมีการวิจัยเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย จำนวนน้อยมาก สำหรับการวิจัยซึ่งพอนำมากล่าวอ้างอิงกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยได้ มีดังนี้คือ

ปีพุทธศักราช 2510 สุจิต บุญบงการ¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติและความสนใจของนิสิต นักศึกษาไทยที่มีต่อการเมือง" ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้คือ นิสิต นักศึกษาที่เรียนทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ นิสิตนักศึกษานักเรียนทางวิทยาศาสตร์และเทคนิค และนิสิตนักศึกษานักเรียนทางสังคมศาสตร์ และมานุษยศาสตร์ นิสิตนักศึกษานี้ทั้งสามกลุ่มนี้เรียนอยู่ในปีสุดท้ายของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามซึ่งสร้างขึ้น ผลของการวิจัยพบว่านิสิตที่เรียนทางรัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ มีความสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า นิสิต นักศึกษาอีกสองกลุ่ม

ปีพุทธศักราช 2511 หาญ อันวงศ์² ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษายุ่งใหญ่ระดับ 4 ในจังหวัดพระนคร" วัตถุประสงค์ทางการวิจัย เพื่อสำรวจและทราบความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยของคนไทยในกลุ่มตัวอย่าง ตลอดจนทราบปัญหาและข้อบกพร่องของการเรียนการสอน เกี่ยวกับประชาธิปไตยในโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงการสอนสังคมศึกษาให้ได้ผลดีต่อไป ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล แล้วนำไปทดสอบกับตัวอย่างประชากร ผลการวิจัย

¹Suchit Bunbongkarn, "Thai Students Political Interest and Attitudes," The Journal of Social Sciences, (October, 1969), p.p.160-187.

²หาญ อันวงศ์, "ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษายุ่งใหญ่ระดับ 4 ในจังหวัดพระนคร ปีการศึกษา 2511" (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511) (อักษราเนา).

พบว่า นักเรียนส่วนมากมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยทั้งในด้านการปกครอง และการดำรงชีวิต

ปีพุทธศักราช 2512 วนิกา ธนสุภานุเวช³ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสำรวจแนวความคิดและความสนใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย⁴ วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อสำรวจแนวความคิดความสนใจ และเปรียบเทียบแนวความสนใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นระดับชั้นต่าง ๆ ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยขึ้นเอง โดยแบ่งเป็นเรื่องสำคัญ ๆ คือ

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยทั่วไป ทั้งด้านประชาธิปไตยในการปกครอง และการดำรงชีวิตประจำวัน
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตยในโรงเรียน
3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตยในครอบครัว
4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปกครองของรัฐบาลในสมัยนั้น

ในการวิจัยครั้งนั้น ใช้ตัวอย่างประชากร 399 คน จากโรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนโรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยได้ถูกต้อง และมีความรู้และความเข้าใจความหมายของประชาธิปไตย ทั้งในลักษณะการดำรงชีวิตและการปกครองก็พอสมควรตามระดับชั้นที่ตนเรียนอยู่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³วนิกา ธนสุภานุเวช, "การสำรวจแนวความคิดและความสนใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2512" (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512) (อักษรสำนวน).

ปีพุทธศักราช 2513 วัลลภ พุ่มพวง⁴ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี" วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทย ในจังหวัดมหาสารคามที่บรรลุนิติภาวะแล้ว และอายุระหว่าง 20 - 21 ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีได้ศึกษาต่อในชั้นที่สูงขึ้น และเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทยในกลุ่มตัวอย่าง ระหว่างเพศชาย กับเพศหญิง ว่ามีความคิดเห็นแตกต่างกันหรือไม่ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีสัมภาษณ์คนไทยที่ได้จากการสุ่มตัวอย่าง ในจังหวัดมหาสารคามด้วยแบบสัมภาษณ์ซึ่งสร้างขึ้นเอง ตัวอย่างประชากรทั้งหมด 100 คน เป็นชาย 50 คน หญิง 50 คน ผลการวิจัยพบว่า คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นไม่ถูกต้องในเรื่องความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะแล้วความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทยในกลุ่มตัวอย่าง ระหว่างชายกับหญิงไม่แตกต่างกัน

ในปีเดียวกันนั้นเอง อุเทน ปัญญา⁵ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาทัศนคติของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่อการเมือง" วัตถุประสงค์ของการวิจัยก็เพื่อต้องการศึกษาทัศนคติของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่อการเมือง ผู้วิจัยได้ใช้ตัวอย่างประชากร 720 คน ซึ่งสุ่มจากนิสิต 3 กลุ่ม คือ นิสิตคณะรัฐศาสตร์ นิสิตคณะอื่นที่ได้เรียนทางรัฐศาสตร์มาบ้าง และนิสิตที่ไม่ได้เรียนรัฐศาสตร์เลย ผู้วิจัยได้ใช้แบบวัดทัศนคติต่อการเมืองซึ่งสร้างขึ้นเองเป็นเครื่องมือในการวิจัย ผลของการวิจัยพบว่า นิสิตคณะรัฐศาสตร์กับนิสิตคณะอื่นที่ได้เรียนวิชาทางรัฐศาสตร์มาบ้าง ทัศนคติต่อการเมืองไม่แตกต่างกัน ส่วนนิสิตคณะอื่นที่ไม่ได้เรียน

007098

⁴วัลลภ พุ่มพวง, "ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513) (อัครสำเนา).

⁵อุเทน ปัญญา, "การศึกษาทัศนคติของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่อการเมือง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513) (อัครสำเนา).

ทางรัฐศาสตร์มาเลย มีทัศนคติต่อการเมืองต่ำกว่านิสิตทั้งสองกลุ่มแรก นิสิตปีที่ 1 และ นิสิตปีที่ 4 มีทัศนคติการเมืองไม่แตกต่างกัน นิสิตชายมีทัศนคติทางการเมืองดีกว่านิสิตหญิง

ปีพุทธศักราช 2515 สมจิตร วัฒนคุลัง⁶ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3" วัตถุประสงค์ของการวิจัยก็เพื่อเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนระหว่างเพศชายกับเพศหญิง และเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีระหว่างนักเรียนโรงเรียนมัธยมแบบประสมกับโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามและแบบทดสอบ ซึ่งสร้างขึ้นเองเป็นเครื่องมือ ในแบบทดสอบที่สร้างขึ้นได้บรรจุเนื้อหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยลงไปด้วย การวิจัยครั้งนี้ใช้ตัวอย่างประชากร 400 คน ผลของการวิจัยพบว่า นักเรียนหญิงโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีโดยเฉลี่ยแล้วสูงกว่านักเรียนชาย ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ และนักเรียนชายโรงเรียนมัธยมแบบประสม นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการปกครองถูกต้องดี แต่มีเพียงร้อยละ 56.75 เท่านั้น ที่มีความรู้ความเข้าใจถูกต้องในเรื่องฐานะของพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย

ในปีเดียวกันนั่นเอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์⁷ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ลักษณะบางประการของสถาบันสังคมไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย" วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อทราบว่าบุคคลที่ผ่านการศึกษอบรม และมีประสบการณ์ของสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา มีลักษณะเป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามไปทดสอบกับประชาชนในกลุ่มตัวอย่าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶สมจิตร วัฒนคุลัง, "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515) (อักษรสำนวน).

⁷คณะรัฐศาสตร์, "ลักษณะบางประการของสถาบันสังคมไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย," รายงานการวิจัย (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2515).

โดยเลือกตัวอย่างประชากรจากภาคต่าง ๆ ภาคละ 2 จังหวัด ๆ ละ 2 อำเภอ ทั้งนี้ โดยถือเอาจังหวัดที่ราษฎรไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากที่สุด และน้อยที่สุด เมื่อคราวออกเสียงเลือกตั้งวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2512 เป็นเกณฑ์ ผลการวิจัยพบว่า ในสถาบันครอบครัว บิดาซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวยังมีอิทธิพลอยู่มากในเรื่องการแก้ปัญหาหรือการตัดสินใจชี้ขาดปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัว สถาบันการศึกษานั้นมีบทบาทต่อการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยแก่ประชาชนรองมาจากสื่อมวลชน ประชาชนทราบความหมายของประชาธิปไตยเพียงร้อยละ 27.08 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประชาชนที่ไม่ทราบความหมายประชาธิปไตยร้อยละ 74.98 ทางด้านสถาบันศาสนานั้น ประชาชนนับถือพุทธศาสนาถึงร้อยละ 93.6 และผู้วิจัยได้สรุปว่า สถาบันทางศาสนาไม่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยแต่อย่างใด

สำหรับการวิจัยในต่างประเทศนั้น ส่วนมากจะเน้นในเรื่องการอบรมศึกษาทางการเมือง ซึ่งพอจะนำมากล่าวถึงเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยได้ดังนี้

Massialas⁸ ได้รวบรวมผลการวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องการอบรมศึกษาทางด้านการเมือง เขาเชื่อว่าการให้การศึกษอบรมทางการเมืองนั้น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา เพื่อน ตลอดจนสถานภาพทางสังคม และเพศ มีความสำคัญมาก เขายังมีความเชื่ออีกว่า จำเป็นจะต้องให้นักปกครอง นักการเมืองมีส่วนร่วมในการให้การอบรมศึกษาเกี่ยวกับการเมือง แมสเซียลัส ได้สรุปไว้ดังนี้

บทบาทของครอบครัว

เด็กจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ มีแนวโน้มที่จะเลียนแบบอย่างทางการเมืองจากคุณมากกว่าบิดามารดา ผู้ปกครอง เด็กที่มาจากครอบครัวที่แม่เป็นใหญ่ในครอบครัว มีแนวโน้ม

⁸ Byron G. Massialas, "Citizenship and Political Socialization," Encyclopedia of Education Research, edited by Robert L. Ebel. (4th ed., 1969). p.p. 125 - 126.

ที่จะเป็นผู้เผด็จการมาก มีความสนใจทางการเมืองน้อย และมีประสิทธิภาพในทางการเมืองน้อยกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีทั้งบิดามารดา ระดับประสิทธิภาพทางการเมืองของเด็กผู้ชายจะสูงกว่าเด็กผู้หญิง ครอบครัวยังมีอิทธิพลเหนือเด็กจนกระทั่งถึงเกรด 12 ของโรงเรียนมัธยม⁹

บทบาทของเพื่อน

เพื่อนในระยะที่อยู่ในวัยรุ่นจะมีอิทธิพลมากกว่าในวัยเด็กเล็ก ในเรื่องเกี่ยวกับการรับเอาค่านิยมทั่ว ๆ ไป ความปรารถนาต่าง ๆ เด็กเล็กและวัยรุ่นที่รวมกิจกรรมของหมู่คณะมักจะต่อสู้ตามความเชื่อของกลุ่ม วัยรุ่นมักมีความเชื่อทางสังคมและมีทัศนคติที่ดีต่อเรื่องการเมือง¹⁰

บทบาทของสถาบันการศึกษา¹¹

เด็กวัยรุ่นพึงพอใจที่ครูชอบแสดงออกทางการเมือง แต่ครูก็มักมีแนวโน้มเงียบขรึม เด็กที่มาจากครอบครัวกรรมกรหรือใช้แรงงาน สนใจในเรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบของพลเมืองที่ทั้งจากการสอนการเรียนตามปกติ และจากแบบเรียน ส่วนเด็กที่มาจากครอบครัวที่มั่งคั่งมักมีความคิดถึงกระบวนการทางการเมือง ตามความคิดของตน และยังขาดความคุ้นตัวทางการเมือง

ในค่านการเรียนรูทางการเมือง เด็กชายสามารถเรียนรูทางการเมืองได้เร็วกว่าเด็กหญิง เด็กหญิงรับรู้เรื่องการเมืองในรูปตัวบุคคลมากกว่าเป็นสถาบัน เด็กหญิงมีความเคารพเชื่อฟังกฎหมายมากกว่าเด็กชาย และเชื่อว่ารัฐบาลตอบสนองคำเรียกร้องของประชาชนมากกว่าเด็กชาย ในเรื่องความจริงรักภักดีและการสนับสนุนรัฐบาล เด็กหญิงและเด็กชายไม่มีความ

⁹ Ibid., p. 138

¹⁰ Loc. cit.

¹¹ Ibid., p.p. 138 - 139

เห็นแตกต่างกัน เด็กที่มีฐานะดีจะเข้าใจเกี่ยวกับพรรคการเมืองที่เขาชอบได้มีหลักเกณฑ์
ดีกว่า แต่โดยทั่วไป สถานภาพทางสังคมไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ
ในเรื่องเกี่ยวกับการรับรู้สถานภาพของรัฐบาล เด็กที่อยู่ในสถานภาพที่ต่ำมักจะได้เห็นคล้อยตาม
ผู้นำทางการเมือง ครม.มีอิทธิพลอย่างมากต่อเด็กพวกนี้ในเรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐบาล
และการปกครอง เด็กที่มีสติปัญญาสูงจะมีประสิทธิภาพทางการเมือง และการแสดงความสนใจ
ต่อการเมืองมากกว่า และรับรู้เกี่ยวกับสถาบันรัฐบาลในลักษณะนามธรรมได้มากกว่า และ
ดีกว่าเด็กที่มีสติปัญญาค่ำ

ปีพุทธศักราช 2508 Fred I Greenstein¹² ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Children
and Politics" ผลของการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีสภาพครอบครัวที่ยากจน จะไม่ค่อย
กล้าในการแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์การเมือง มีความเชื่อว่าเขาไม่สามารถที่จะ
มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมือง ไม่ยอมรับบทบาทของความเป็ผู้นำ ไม่ค่อยจะมีส่วน
ร่วมในกิจกรรมทางการเมือง นักเรียนที่ฐานะทางบ้านต่างกันมักจะมีทัศนคติต่อการเมืองต่าง
ต่างกัน ส่วนใหญ่ที่มาจากครอบครัวที่ยากจนเห็นว่า การเมืองไม่มีประโยชน์

ปีพุทธศักราช 2514 Jeffrey William Hahn¹³ ได้ทำการวิจัยเรื่อง
"Political Socialization in the USSR: The Komsomol and The Educa-
tional System" การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสันนิบาตเยาวชนคอมมิวนิสต์
และระบบการศึกษาของรัสเซีย วัตถุประสงค์ของการวิจัยก็เพื่อต้องการศึกษาว่า สันนิบาต
เยาวชนคอมมิวนิสต์และโรงเรียนได้ทำหน้าที่ให้การอบรมศึกษาทางการเมือง ในประเทศ
สหภาพโซเวียตอย่างไร ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ กล่าวคือ จากการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹²Fred I Greenstein, Children and Politics (New Haven: Yale University Press, 1965), p.p. 94 - 106

¹³Jeffrey William Hahn, "Political Socialization in the USSR: The Komsomol and the Educational System," Dissertation Abstracts International, Vol. XXX II, No. 10 (April, 1972), p. 5852A.

สังเกตุ และสนทนากับครูในระดับสูงและระดับต้น ๆ ของสันนิบาตเยาวชนคอมมิวนิสต์ ขณะที่ผู้วิจัยอยู่ในประเทศสหภาพโซเวียตรัสเซีย นอกจากนี้ยังได้อาศัยข้อมูลจากเอกสารอื่น ๆ เช่น ตำรา แบบเรียน คู่มือครู หนังสือพิมพ์ เอกสารราชการ ตลอดจนรายงานของสภาแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดแห่งเดียวที่ให้การอบรมศึกษาทางการเมืองทัศนคติทางการเมืองขั้นต้น ได้รับการปลูกฝังในโรงเรียนในเกรดต้น ๆ แต่ความรู้ขั้นสูงขั้น และทัศนคติทางการเมืองก็ได้รับการส่งเสริมในโรงเรียนชั้นสูง และในสันนิบาตเยาวชนคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ ยังพบว่ากิจกรรมซึ่งเยาวชนรัสเซียได้รับการสนับสนุนหรือมีส่วนร่วม นั้น จะสอดคล้องกับการศึกษาทางการเมืองเบื้องต้น ตามระบบการเมืองของประเทศที่ปกครองแบบคอมมิวนิสต์

นอกจากนี้ Charles Douglass Cary¹⁴ แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Education for Citizenship in the USSR" เป็นการวิจัยเกี่ยวกับปัญหา การฝึกอบรมความเป็นพลเมืองดี แก่เยาวชนโดยการจัดสอนในโรงเรียนของรัสเซียในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา วิธีการที่ใช้ในการวิจัยก็คือการศึกษาวิเคราะห์แบบเรียนวัสดุสิ่งพิมพ์ที่ได้จากหน่วยงานทางการศึกษาของรัสเซีย และใช้วิธีการสังเกต ความคิด ความรู้สึก ขณะที่ผู้วิจัยได้เข้าไปในประเทศสหภาพโซเวียตเป็นเวลา 2 เดือน ผลการวิจัยพบว่า สาระสำคัญในการสร้างความเป็นพลเมืองดีของรัสเซียคือ บุคคลจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และจะต้องผูกพันกับรัฐบาล นักเรียนจะมีความคิดไปในทางที่กำหนดไว้ สำหรับเรื่องการจัดระเบียบองค์การ การรวบรวมหลักจิตวิทยา หลักการศึกษามาใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษานั้น เป็นเรื่องความรับผิดชอบของนักสังคมวิทยาและองค์การเยาวชนในโรงเรียน เนื่องจากกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลมาก จึงมีความพยายามที่จะกำหนดให้กลุ่มเพื่อนเป็นไปตามทางที่ผู้ใหญ่กำหนดไว้

¹⁴ Charles Douglass Cary, "Education for Citizenship in the USSR," Dissertation Abstracts International, Vol. xxx, No. 12 (June, 1970), p. 5493A.

ปีพุทธศักราช 2517 Webster Carol Cate¹⁷ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Political Socialization in India" วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อสำรวจการอบรมศึกษาทางการเมืองของนักเรียนในอินเดีย โดยเปรียบเทียบกันระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง และนักเรียนที่ได้เรียนวิชาหน้าที่พลเมืองกับนักเรียนที่ยังไม่ได้เรียนวิชาหน้าที่พลเมือง ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นเอง โดยบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพทางการเมือง ความรู้ทางการเมือง การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง การรับรู้บทบาทของพลเมือง และการรับรู้ความสัมพันธ์ของอำนาจของสถาบันทางการเมือง ผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่างประชากร ซึ่งเป็นนักเรียนในเกรด 9 และเกรด 11 จำนวน 1,160 คน นักเรียนเหล่านี้เรียนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงนิวเดลี นักเรียนซึ่งเรียนอยู่เกรด 9 นั้น ยังไม่ได้เรียนวิชาหน้าที่พลเมือง ส่วนนักเรียนที่เรียนอยู่เกรด 11 นั้น ได้เรียนวิชาหน้าที่พลเมืองมาแล้วสองวิชา ผลของการวิจัยพบว่า นักเรียนเกรด 11 มีประสิทธิภาพทางการเมือง และการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองมากกว่าเกรด 9 นักเรียนเกรด 11 ที่ยังไม่ได้เรียนวิชาหน้าที่พลเมืองก็เปรียบเทียบกับนักเรียนที่เรียนหน้าที่พลเมืองมาแล้ว เมื่อเปรียบเทียบกันในเรื่องการอบรมศึกษาทางการเมือง จะไม่มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า เพศ ชนิดโรงเรียน สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม ตลอดจนสถานที่บิดามารดาเกิด ชุมชนชน สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองมากกว่า การเปิดโอกาสให้เรียนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียน ผู้วิจัยได้สรุปว่า นักเรียนชายมีประสิทธิภาพทางการเมืองมากกว่านักเรียนหญิง แต่นักเรียนหญิงมีความสนใจความรู้ทางการเมืองสูงกว่าและอยากจะมีส่วนรวมในทางการเมืองมากกว่านักเรียนชาย นักเรียนจากกลุ่มชนชั้นสูงและชนชั้นกลางมีความรู้เรื่องประสิทธิภาพทางการเมืองสูงกว่านักเรียนที่มาจากกลุ่มชนชั้นต่ำ ถ้ายังให้ความรู้ทางการเมืองมาก นักเรียนยิ่งจะมีประสิทธิภาพทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

¹⁷ Webster Carol Cate, "Political Socialization in India," Dissertation Abstracts International, Vol. XXXV, No. 1 (July, 1974) p. 548A.